[א]שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (א) [א][ב]דבור אסור הרהור מותר בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקף קמפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמיתווסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא [ג]בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי [ד] מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת [ה]א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר [ב]פסיעה גסה נוטלת [ג]אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי בעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה [ד]אמר ר' אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב [1]וימח את כל היקום וגו' אמר ריש לקיש [ה]למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול נגערו לשם א"ר יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל [ו]מתי מבול נצטללו לשם [וי"א כאילו אוכל] שקצים ורמשים והא ודאי איתמחויי איתמחו אמרי (ב) כיון דמלקי גזרו ביה רבנן דהא ההוא גברא דאכל [ז]גרגישתא ואכל תחלי וקדחו ליה תחליה בלביה ומית [2]ורחצת וסכת ושמת שמלותיך א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת [3]תן לחכם ויחכם עוד אמר רבי אלעזר זו רות המואביה ושמואל הרמתי רות דאילו נעמי קאמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב [4]ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צותה חמותה שמואל דאילו עלי קאמר ליה [5]שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך ואילו בדידי' כתיב ביה [6]ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך ולא אמר דבר ה' [7]ותלך ותבא ותלקט בשדה אמר רבי אלעזר שהלכה ובאת הלכה ובאת עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך עמהם [8]ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר ר' אלעזר דבר חכמה (ג) ראה בה שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה עומדות מעומד נופלות מיושב [9]וכה תדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לדבק (ד) עם הנשים א"ר אלעזר כיון דחזא [10]ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר שרי לאידבוקי בה [11]ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום א"ר אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלום שנאמר [12]ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד הלום [11]וטבלת פתך בחומץ א"ר אלעזר מכאן שהחומץ יפה לשרב ר' שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחמץ ומנו מנשה ותשב מצד הקוצרים א"ר אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק ויצבט לה קלי ותאכל אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה ותותר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבע בימי חזקיה ותותר בימי רבי [ח]דאמר מר אהוריריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא במתניתא תנא ותאכל בעולם הזה ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא: [13]ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש [ט]א"ר יוחנן ותחת כבודו ולא כבודו ממש [י]ר' יוחנן לטעמיה דר' יוחנן קרי למאניה מכבדותי ר"א אומר [כ]ותחת כבודו תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אמר תחת כבודו כשריפת בני אהרן [ל]מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן

מניין

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר וחשבונות: **הרהור מותר.** להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: **אם יכול להניח רגלו ראשונה.** שעקר מצד זה להניח לצד זה: **קודם שתעקר שניה.** שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו אחת לצד זה ושניה לצד זה: **מותר.** אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה ראשונה: **אסור.** לקפוץ: **ליקף.** למקום שהאמה כלה שם: **ליעבר.** שישים רגלו במים: **זימנין דמיתווסן מאניה.** ישורו במים: **שפיר דמי.** לדלג: **מהו לפסוע פסיעה גסה.** מי עבר משום מעשות דרכיך [ישעיה נח]. פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: **קידושא דבי שמשי.** השותה מיין של קידוש בלילי שבתות: **מהו לאכול אדמה.** ארזיל"א בלע"ז. מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה או לא: **שהיא מלקה.** מביא לידי חולי: **מבשר אבותיו.** שמתו שם בגולה: **שקצים ורמשים הא ודאי אתמחויי אתמחו.** ולא נעשו עפר: **אלא כיון דמלקי.** גזור בה משום אוכל שקצים ורמשים: **קדחו ליה תחלא.** נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו ונגעו בלבו ומת: **שמלותיך.** וכי ערומה היתה אלא שמלות מיוחדות והיינו דשבת: **ותרד הגורן והדר ותעש.** שם סכה ולבשה שמלות נאות שלא יפגעו בה כשהיא מקושטת ויאמרו זונה היא: **שמואל.** שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל ולא היה יודע מי קורא לו וכתיב התם ויבן עלי כי ה' קורא לנער ויאמר לו לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך והוא לא רצה להזכיר השם שמא אין זו שכינה: **בני אדם המהוגנין.** שבקוצרים לילך עמהם: **לישאל בנערה.** כל נערות שרואה היה דרכו לישאל מי הן א"כ מסתכל בהן היה: **שני שבלין לקטה.** כשהיא רואה שני שבלין שנפלו מן הקוצרים לוקטתן אבל שלש שוכבות יחד אין לוקטתן דהכי היא מתניתין (פאה פ"ו משנה ה) שני שבלים לקט ג' אינו לקט: **עומדות.** שבלים עומדות ששכח בועז לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה: **נופלות.** אותן שנשרו מן הקוצרים לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות: **רמז רמז לה.** רוח הקדש נזרקה בו: **מצד הקוצרים.** כל הקוצרים הפסיקו בינו לבינה ולא הושיבה בתוכם או אצלו. רוח הקדש נזרקה בו ונרמז שמלכות בית דוד היוצאת משניהם עתידה ליחלק דאילו ישבה בתוכם לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם: **ותאכל ותשבע.** לשון עושר הוא. דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושר(מ) שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה: **אהוריריה.** ממונה על הסוסים ופרדות שלו: **ותחת כבודו.** איידי דאיירי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי שמואל בר נחמני נקטיה להאי הכא: ה"ג **רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דר"י קרי למאניה מכבדותי ר"א תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אומר תחת כבודו כשריפת בני אהרן כו'.** והכי פירושא בין לרבי יוחנן בין לר"א גופן נשרף אלא רבי יוחנן משמע ליה תחת כבודו כמו תחת רגליו לשון תחתית וכבודו היינו בגדיו וה"ק תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד ולא בגדיהם נשרפו ור"א משמע ליה תחת לשון חליפין כמו ישלם תחת השור (שמות כא) משום דר"א לא קרי למאניה מכבדותיה לכך ע"כ כבודו היינו גופו וה"ק כבודו ממש ישרף ותחתיו יהא אפר ושריפה כיקוד אש ורבי שמואל משמע ליה תחת כר' יוחנן וכבודו כר"א הלכך קרא כר' יוחנן מידרש ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש והאי כבודו גופו הוא והלכך כשריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים כדאמרינן בסנהדרין בד' מיתות (ד' נב.):

מניין

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פי' בקונטרס כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממצוא חפצך אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא[א] אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושל' אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת:

ואפילו

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פכ"ד שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שז סעיף א:

כב ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ח:

כג ג (מיי') סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ג:

כג ד [מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' א]:

כד ה טוש"ע שם סעי' א בהג"ה:

תורה אור השלם

1 וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֶר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה: בראשית ז כג

2 וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן אַל תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: רות ג ג

3 תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסֶף לֶקַח: משלי ט ט

4 וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ: רות ג ו

5 וַיֹּאמֶר עֵלִי לִשְׁמוּאֵל לֵךְ שְׁכָב וְהָיָה אִם יִקְרָא אֵלֶיךָ וְאָמַרְתָּ דַּבֵּר יְיָ כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁכַּב בִּמְקוֹמוֹ: שמואל א ג ט

6 וַיָּבֹא יְיָ וַיִּתְיַצַּב וַיִּקְרָא כְפַעַם בְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ: שמואל א ג י

7 וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ: רות ב ג

8 וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: רות ב ה

9 וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל תֵּלְכִי לִלְקֹט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם נַעֲרֹתָי: רות ב ח

10 וַתִּשֶּׂנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ: רות א יד

11 וַיֹּאמֶר לָהּ בֹעַז לְעֵת הָאֹכֶל גֹּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר: רות ב יד

12 וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר מִי אָנֹכִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִיאֹתַנִי עַד הֲלֹם: שמואל ב ז יח

13 לָכֵן יְשַׁלַּח הָאָדוֹן יְיָ צְבָאוֹת בְּמִשְׁמַנָּיו רָזוֹן וְתַחַת כְּבֹדוֹ יֵקַד יְקֹד כִּיקוֹד אֵשׁ: ישעיהו י טז

לעזי רש"י

ארזיל"א. חומר, טין.

מוסף תוספות

א. בשבתא. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

ורחצת וסכת ושמת שמלותיך, אמר ר' אלעזר אלו כלים של שבת. בגמ' דפיאה גרסי בני מערבא [פרק ח] אמר ר' חנינא צריך אדם שיהא לו שני עיטופין אחד לחול ואחד לשבת, מה טעם שנאמר [רות ג] ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה היית[ה], אלא אלו בגדי שבת. כדדרש ר' שמלאי בציבורא בכון חבירא לקיבלוה, אמרו ליה ויי לנא כעטיפתנו בחול כך עטיפתנו בשבת. אמר להם אעפ"כ אתם צריכין לשנות. **מה שריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים.** משכחת לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות [דף נב] תניא אבא יוסי בן (ראסי) [דוסתאי] אומר ב' חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לד', ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה ושרפום. והכתיב ויקרא י ותאכל אותם, אותם ולא בגדיהם.

מסורת הש"ס

א) [לקמן קנ.], ב) ברכות מג: תענית י:, ג) [פסחים מב.], ד) [זבחים קיג:], ה) [שם ע"ש פלוגתא דר"י ור"ל מהופך], ו) נ"א מימי עולם, ז) פי' טיט נקי [ע' פרש"י יבמות קו: ובב"מ מ. ד"ה גרגישתא ובפרש"י כתובות ס: ד"ה גרגישתא], ח) ב"מ פה., ט) סנהדרין לד., י) סנהדרין שם [ב"ק לא:], כ) [סנהדרין לד. וע"ש ומלוה לייסבן], ל) [סנהדרין נב.], מ) [דוד דה"א כט, שלמה מ"א י, חזקיה דה"ב לב],

הגהות הב"ח

(א) גמרא כדיבורך של חול דבר דבור אסור: (ב) שם איתמחויי איתמחו אלא כיון: (ג) שם אמר ר' אליעזר דבר חכמה. נ"ב פירוש דבר הלכה וכן איתא בפרק בתרא דנדה דף סט ע"ב שלשה דברי חכמה ומפרש הלכה: (ד) שם דרכו של בועז (לדבק) תא"מ ונ"ב ס"א לדבר:

מוסף רש"י

מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת. שנאמר (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגליך (ברכות ו:). **בקדושא דבי שמשי.** ששותה כוס של קידוש בשבת בלילה (ברכות מג:) **לילי שבת קרי בי שמשי** בכל דוכתא, מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולך להזכירו בכמה מקומות (לעיל פו:) ונראה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל חרדים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך, קרו לה בי שמשי (כתובות קג.). **כאילו אוכל שקצים ורמשים.** של מבול (זבחים קיג:). **למה נקרא שמה מצולה.** דכתיב (ישעיה מד) האומר לצולה חרבי (זבחים שם). **אהוריריה.** שומר סוסין (ב"מ פה.). **תחת כבודו ולא כבודו ממש.** דכבודו ממש משמע בשרו וגופו, תחת כבודו משמע תחת הגוף והבשר, כלומר נשמה שבתוך הגוף, והשתא אמר תחת כבודו ולא כבודו ממש נשמה שבתוך הגוף, אלא האי כבודו היינו בגדיו, דתחת בגדיהם נשרפו, וכי הא דר' יוחנן וכו', דכל הגוף נשרף תחת הבגדים, ולא גרסינן תחת כבודו ולא תחת כבודו ממש, דמשמע דמקרא נפקא לזה דהאי תחת כבודו לא תחת כבודו ממש, ומהיכא תיפוק ליה האי, אבל השתא דדרשא בעלמא דריש ליה (סנהדרין צד.). **תחת כבודו ממש.** תחת גופו ממש, שהגוף קיים ונשמה נשרפת (שם).

רבינו חננאל

דיבור שאסור בשבת מפורש בפרק שואל אדם מחבירו. ודר' זירא אמר רב, ואמרינן לה א"ר אבא אמר רב הונא אידחיא לה מדרבא. והיכא דלא ניחא ליה לאוקופי דלא לאפושי הילוכא, ולא ניחא ליה למיעבר במיא, דלא ליתוסי מאניה ואתי לידי סחיטה, קפיץ ליה לאמת המים ושרי. אלא אוקימנא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול, אלא כדי שיניח רגלו ראשונה קודם שתיעקר שנייה, ולא יהא מנהגו שיהיו פסיעותיו גסות בשבת.